

EV KAZALARINDA İLK YARDIM KONUSUNDA EV KADINLARININ TUTUMU

*Melda Kayhan KARAVUŞ**, *Dilşad CEBECİ***, *Osman HAYRAN****, *Seçil AKSAYAN*****

*Anahtar Kelimeler*Ev kazaları
Key Words:Domestic accidents

ÖZET

Kocaeli İzmit Mehmet Ali Paşa Sağlık Ocağında örneklemeyle seçilen 364 ev kadını üzerinde yapılan tanımlayıcı tipteki bu araştırmada son bir yıl içinde ev halkı arasından 285 kişinin ev kazası geçirdiği saptanmıştır. Tüm kazaların % 29.5'i, 0-4 yaş grubunda meydana gelmiştir. Kazalar arasında birinci sırayı yanık almakta olup ev kazası geçirenlerin % 61.8'inin kadın olduğu ortaya çıkmıştır. Yanık, kesik, yabancı cisim yutma, düşme, ilaç yutarak zehirlenme ve elektrik çarpması gibi ev kazalarında ilk yardım açısından ev kadınlarının azımsanamayacak yüzdelerle hatalı tutum içinde buldukları saptanmıştır. Ev kazalarının çoğunluğu için bu durumun ev kadınının yaşı ilerledikçe ve öğrenim durumu azaldıkça istatistiksel olarak anlamlı fark yaratacak düzeylerde arttığı ortaya çıkmıştır.

SUMMARY

The Attitude of Housewives Concerning First Aid in Domestic Accidents

This descriptive study was carried out on 364 housewives living in the Mehmet Ali Paşa Health Centre of İzmit, Kocaeli. A total of 285 people living in those 364 houses chosen by systematic sampling method reported that they had some sort of domestic accident in the recent year, burns being the most frequently seen domestic accident; 29.5 % of those domestic accidents were found to have occurred to children of 0-4 age group, and 61.8 % to females. Majority of the housewives reported to show wrong attitude as far as first aid in burns, cuts, swallowing and/or aspiration of foreign bodies, intoxications, and electric burns were concerned. Percentage of wrong attitudes increased as the age of the housewife increased and her educational level decreased, most of the differences being statistically significant.

GİRİŞ

Kazalar gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkede hayatın birinci yılı dışında, ilk kırk yıl boyunca çeşitli morbidite ve mortalite istatistiklerinin ilk sıralarında yer almaktadır (1-5). Bireylerin üretken olduğu dönemde ölüm ve sakatlık ile sonuçlanan kazalar birçok hastalıktan daha fazla işgücü kaybına neden olmakta ve topluma önemli düzeyde ekonomik yük getirebilmektedir(1).

* Marmara Üniv.Tıp Fak.Halk Sağlığı ABD.Yrd.Doç.Dr.

**Marmara Üniv.Tıp.Fak.Halk Sağlığı ABD.Uzm.Dr.

*** Marmara Üniv.Tıp Fak.Halk Sağlığı ABD.Prof.Dr.

**** Marmara Üniv.Tıp Fak.Hemşirelik Yüksek Okulu Halk Sağlığı ABD.Doç.Dr.

Kazalar arasında en yüksek mortalite istatistiklerini trafik kazaları verirken, en sık görülen kazalar da ev kazaları olarak bildirilmektedir (3,6-10).

Ev kazaları, özellikle erkek çocukluk döneminde, çeşitli sakatlıklara ve ölüme yol açması nedeniyle önem taşımaktadır (3,7,8,11). Kazalarda can kaybı ve sakatlıkların genellikle ilk dakikalar içerisinde gelişen olaylara bağlı olarak meydana geldiği bilinmektedir. Bu anlarda ilk yardım bilgisinin önemi tartışılmayacak kadar fazladır (12,13).

Erken çocukluk döneminde, çocuğun yanında çoğunlukla ev kadınının bulunduğu gerçeği gözönüne alınacak olursa, ilk yardımda ev kadınının tutumunun, çocuğun hayatını kurtarmak ya da sakat kalmasını önlemek açısından belirleyici olduğu söylenebilir (7). Sadece çocukların değil, genç ve erişkinlerin maruz kalabileceği ev kazalarında da ilk yardım yapması beklenen kişi, özellikle evde en uzun süre bulunan aile bireyi olarak ev kadınlarıdır.

Konunun öneminden hareketle, Kocaeli ili, İzmit Mehmet Ali Paşa Sağlık Ocağı Bölgesinde örneklemeyle seçilen bir grup ev kadınının ev kazalarında ilk yardım konusunda tutumlarını tanımlamak amacıyla bu çalışma planlanmış ve gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı tipteki bu araştırma Kocaeli İzmit Mehmet Ali Paşa Sağlık Ocağı Bölgesinde örneklemeyle seçilen 364 ev kadını üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Yıl ortası nüfusu 33721 olan ve halkın çoğunluğunu sosyo-ekonomik kültürel açıdan orta ve ortanın altında ailelerin oluşturduğu Mehmet Ali Paşa Sağlık Ocağı Bölgesinde basit sistematik örneklemeyle seçilen evlere gidilerek ev halkı reisinin hanımına önceden ön denemesi yapılarak hazırlanan anket formu yüz-yüze uygulanmıştır. Kodlanarak değerlendirilen verilerin istatistiksel analizinde X^2 - testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Kocaeli İzmit Mehmet Ali Paşa Sağlık Ocağında örneklemeyle seçilen 364 evde yapılan tanımlayıcı tipteki bu çalışmada, dolaşılan evlerde toplam 285 kişinin son bir yıl içinde ev kazası geçirdiği saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo I: Son bir yıl içinde meydana gelen ev kazalarının yaş gruplarına göre dağılımı

	Yaş Grupları											
	0-4		5-9		10-14		15-34		35 ve üzeri		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Kazalar												
Yanık	40	39.6	23	22.8	8	7.9	23	22.8	7	6.9	101	100.0
Kesik	4	5.8	6	8.7	5	7.2	36	52.2	18	26.1	69	100.0
Yabancı cisim yutma/aspirasyon	28	66.7	12	28.5	1	2.4	1	2.4	0	0.0	42	100.0
Düşme	2	6.3	4	12.5	1	3.1	12	37.5	13	40.6	32	100.0
Zehirlenme	10	37.0	12	44.5	2	7.4	2	7.4	1	3.7	27	100.0
Elektrik çarpması	0	0.0	1	7.1	2	14.3	7	50.0	4	28.6	14	100.0
Toplam	84	29.5	58	20.4	19	6.6	81	28.4	43	15.1	285	100.0

$$X^2=104.2 \quad p<0.0001$$

(0-14 ile 15 ve üzeri yaş grupları X^2 testi ile karşılaştırılmıştır).

150

285 ev kazası içinde birinci sırayı yanık (101 kişi, % 35.4), ikinci sırayı kesik (69 kişi, % 24.2) alırken, en alt sırada elektrik çarpmasının (14 kişi, % 4.9) bulunduğu Tablo 1'de görülmektedir.

Kaza türlerinin yaş gruplarına dağılımı istatistiksel olarak anlamlıdır (Tablo 1' $X^2=104.2$ $P<0.0001$). Tüm ev kazalarının % 29.5'i (84 kişi) 0-4 yaş grubunda meydana gelmiştir.

Yanık, yabancı cisim yutma/aspirasyonu, ve zehirlenmelerin öncelikle 0-14(pediyatrik) yaş grubunda görülürken, kesik ve düşmenin erişkin yaş grubunda görüldüğü Tablo 1'den anlaşılmaktadır.

Tablo 2'de ev kazası geçiren 285 kişinin % 61.8'inin (176 kişi) kadın, % 38.2'sininin (109 kişi) ise erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Son bir yıl içinde meydana gelen ev kazalarının cinsiyete göre dağılımı

Kazalar	Erkek		Kadın		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Yanık	37	36.6	64	63.4	101	100.0
Kesik	18	26.1	51	73.9	69	100.0
Yabancı cisim	23	54.8	19	45.2	42	100.0
Düşme	10	31.2	22	68.8	32	100.0
Zehirlenme	15	55.6	12	44.4	27	100.0
Elektrik Çarpması	6	42.9	8	57.1	14	100.0
Toplam	109	38.2	176	61.8	285	100.0

$$X^2=13.48 \quad p<0.05$$

Ev kazası türlerinin cinsiyete göre dağılımı istatistiksel olarak anlamlıdır ($X^2=13.48$, $p<0.005$). Yabancı cisim yutma/aspirasyonu ve zehirlenme dışındaki diğer tüm ev kazaları kadınlarda daha büyük bir yüzdeyle görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 3'te 364 ev kadınının ev kazalarında ilk yardım konusunda tutumlarının yaş gruplarına göre dağılımı görülmektedir. Yanıkta doğru davranışa yönlendirilebilecek tutumu gösterme yüzdesi (soğuk uygulama) % 64.0, kesikte (temizleyip üzerine bastırmak) % 48.9, yabancı cisim yutma için ise (haslanmış patates vb. yedirip büyük abdesti gözlemek) % 31.0'dır. Bu durumun yaş gruplarına göre dağılımı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Düşmelerde ev kazalarının % 27.2'si zeytinyağı, ekmek içi vb. uygulayacaklarını söylerken, % 12.6'sı ise kırık-çıkıkçıya göstereceğini ifade etmiştir. Bu durumun yaş gruplarına dağılımında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmış ve farkın kırık-çıkıkçıya götürme yüzdesinin % 27.5 ile en fazla 45 yaş ve üzerinde oluşundan kaynaklandığı anlaşılmıştır. ($X^2=31.1$, $p<0.01$). İlaç yutarak zehirlenmelerde deneklerin % 42.9'u ilk yardım müdahalesi olarak hastayı kusturacaklarını ifade etmişlerdir. Yaş gruplarına dağılımı yine anlamlı olup, genç yaşlarda kusturma yüzdesi daha fazladır ($X^2=0.001$).

Tablo 3:Ev Kazalarında İlk Yardım Konusunda Yaş Gruplarına Göre Ev Kadınlarının Tutumu

Kazalarda Tutum	Yaş Grupları									
	15-24		25-34		35- 44		45 ve üzeri		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
<u>Yanık:</u> Yoğurt,diş macunu vb. sürmek	28	36.4	53	31.5	29	42.6	21	41.2	131	36.0
Soğuk Uygulama	49	63.6	115	68.5	39	57.4	30	58.8	233	64.0
Toplam	77	100.0	168	100.0	68	100.0	51	100.0	364	100.0

$$X^2=3.39$$

$$p>0.05$$

<u>Kesik:</u> Yukarıdan bağlamak	12	15.6	28	16.7	11	16.2	12	23.5	63	17.3
Temizleyip sarmak	27	35.1	58	34.5	28	41.2	10	19.6	123	33.8
Temizleyip üzerine bastırarak	38	49.3	82	48.8	29	42.6	29	56.9	178	48.9
Toplam	77	100.0	168	100.0	68	100.0	51	100.0	364	100.0

$$X^2=6.59$$

$$p>0.05$$

<u>Yabancı cisim yutma:</u> Hemen Kusturmak	10	13.0	29	17.3	9	13.2	5	9.8	53	14.6
Beklemek	13	16.9	29	17.3	18	26.5	15	29.4	75	20.6
Hastaneye götürüp ameliyat ettirmek	34	44.1	53	31.5	19	27.9	17	33.3	123	33.8
Haşlanmış patates vb. yedirip büyük abdesti gözlemek	20	26.0	57	33.9	22	32.4	14	27.5	113	31.0
Toplam	77	100.0	168	100.0	68	100.0	51	100.0	364	100.0

$$X^2=12.45$$

$$p>0.05$$

Yaş Grupları

Kazalarda tutum	15-24		25-34		35-44		45 ve üzeri		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
	Düşme: Zeytinyağı, ekmek içi vb uygulamak	15	19.5	41	24.5	24	35.3	19	37.3	99
Kırık- çıkıkçıya götürmek	10	13.0	12	7.1	10	14.7	14	27.5	46	12.6
Pomat, ağrı kesici hap uygulamak	10	13.0	12	7.1	4	5.9	1	1.9	27	7.4
Hastaneye götürmek	42	54.5	103	61.3	30	44.1	17	33.3	192	52.8
Toplam	77	100.0	168	100.0	68	100.0	51	100.0	364	100.0

$$X^2=31.1$$

$$p<0.00.1$$

İlaç yutarak zehirlenme: Yumurta akı, ayran vb. içirmek	27	35.1	95	56.5	52	76.5	34	66.7	208	57.1
Kusturmak	50	64.9	73	43.5	16	23.5	17	33.3	156	42.9
Toplam	77	100.0	168	100.0	68	100.0	51	100.0	364	100.0

$$X^2=25.57$$

$$p<0.001$$

Elektrik Çarpması: Kolonya, su vererek rahatlatmak	21	27.3	61	36.3	31	45.6	30	58.8	143	39.3
Dokunmak	24	31.1	50	29.8	21	30.9	15	29.4	110	30.2
sunî-solunum yaptırmak	32	41.6	57	33.9	16	23.5	6	11.8	111	30.5
Toplam	77	100.0	168	100.0	68	100.0	51	100.0	364	100.0

$$X^2=19.7$$

$$p<0.01$$

Elektrik çarpmasında ise ev kadınlarının % 39.3'ü kolonya, su vererek hastayı rahatlatacaklarını, % 30.2'si ise ona hiç dokunmayacaklarını ifade etmişlerdir; suni solunum yaptırmak cevabını verenlerin yüzdesi yaş ilerledikçe azalmaktadır. Bu durum istatistiksel olarak anlamlıdır($X^2=19.7$, $p<0.01$).

Tablo 4'de ilk yardım konusunda tutum açısından ev kadınlarının öğrenim durumları tartışılmıştır. Yanık, yabancı cisim yutma, düşme, ilaç yutarak zehirlenme ve elektrik çarpmasında öğrenim durumu arttıkça doğru tutum içinde bulunma yüzdesi de artmaktadır. Farklar istatistiksel olarak da anlamlıdır.

Tablo 4:Ev Kazalarında İlk Yardım Konusunda Öğrenim Durumlarına Göre Ev Kadınlarının Tutumu

Kazalarda Tutum	Öğrenim Durumu									
	Okur-Yazar Değil		Okur-Yazar		İlkokul		Orta-Lise		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
<u>Yanık:</u> Yoğurt,diş macunu vb. sürmek	37	69.8	21	72.4	70	29.7	7	15.2	135	37.1
Soğuk Uygulama	16	30.2	8	27.6	166	70.3	39	84.8	229	62.9
Toplam	53	100.0	29	100.0	236	100.0	46	100.0	364	100.0

$$X^2=54.21$$

$$p<0.0001$$

<u>Kesik:</u> Yukarıdan bağlamak	8	15.1	4	13.8	43	18.2	8	17.4	63	17.3
Temizleyip Sarmak	25	47.1	15	51.7	77	32.6	10	21.7	127	34.9
Temizleyip üzerine bastırmak	20	37.8	10	34.5	116	49.2	28	60.9	174	47.8
Toplam	53	100.0	29	100.0	236	100.0	46	100.0	364	100.0

$$X^2=11.59$$

$$p<0.05$$

<u>Yabancı cisim yutma:</u> Hemen Kusturmak	10	18.9	2	6.9	35	14.8	4	8.7	51	14.0
Beklemek	13	24.5	5	17.2	51	21.6	2	4.3	71	19.5
Hastaneye götürmek	13	24.5	17	58.7	82	34.8	17	37.0	12.9	35.4
Haşlanmış patates vb.yedirip gözlemek	17	32.1	5	17.2	68	28.8	23	50.0	113	31.1
Toplam	53	100.0	29	100.0	236	100.0	46	100.0	364	100.0

$$X^2=22.95$$

$$p<0.01$$

	Öğrenim Durumu									
	Okur-Yazar Değil		Okur-Yazar		İlkokul		Orta-Lise		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Düşme:										
Zeytinyağı, ekmek içi vb. uygulamak	21	39.6	14	48.3	58	24.6	7	15.2	100	27.5
Kırık-Çıkıkçıya götürmek	15	28.3	6	20.7	20	8.5	1	2.2	42	11.5
Pomat-Azırkesici	4	7.6	1	3.4	19	8.0	3	6.5	27	7.4
Hastaneye götürmek	13	24.5	8	27.6	139	58.9	35	76.1	115	31.6
Toplam	53	100.0	29	100.0	236	100.0	46	100.0	364	100.0

$$X^2=122.9$$

$$p<0.0001$$

(İlk iki ve son iki kolon birleştirilerek X^2 -testi uygulanmıştır).

İlaç Yutarak Zehirlenme:										
Yumurta akı, ayran vb. içirmek	46	86.8	22	75.9	133	56.4	10	21.7	211	58.0
Kusturmak	7	13.2	7	24.1	103	43.6	36	78.3	153	42.0
Toplam	53	100.0	29	100.0	236	100.0	46	100.0	364	100.0

$$X^2=46.6$$

$$p<0.0001$$

Elektrik Çarpması:										
Kolonya,su vererek rahatlatmak	36	67.9	16	55.2	81	34.3	8	17.4	141	38.7
Dokunmamak	16	30.2	9	31.0	71	30.1	12	26.1	108	29.7
Suni-solunum yaptırmak	1	1.9	4	13.8	84	35.6	26	56.5	115	31.6
Toplam	53	100.0	29	100.0	236	100.0	46	100.0	364	100.0

$$X^2=33.7$$

$$p<0.0001$$

Tablo 5:Son bir yıl içinde meydana gelen ev kazalarının ilk yardımı yapan kişilere göre dağılımı

Kazalar	İlk Yardımı Yapan Kişi							
	Ev Kadınının Kendisi		Aile ya da Yakın bir çevreden bir kişi		Hemen doktor veya hastaneye götürmek		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Yanık	84	83.2	10	9.9	7	6.9	101	100.0
Kesik	59	85.5	6	8.7	4	5.8	69	100.0
Yabancı cisim yutma/aspirasyon	20	47.6	5	11.9	17	40.5	42	100.0
Düşme	16	50.0	5	15.6	11	34.4	32	100.0
Zehirlenme	14	51.9	-	-	13	48.1	27	100.0
Elektrik Çarpması	11	78.6	2	14.3	1	7.1	14	100.0
Toplam	204	71.6	28	9.8	53	18.6	285	100.0

Tablo 5'te son bir yıl içinde ev kazası geçiren 285 kişinin kaza türüne ve ilk yardımı yapan kişiye göre dağılımı görülmektedir. Tüm deneklerin % 71.6'sına ev kadınının kendisinin ilk yardım uyguladığı anlaşılmaktadır.

TARTIŞMA

Kocaeli İzmit Mehmet Ali Paşa Sağlık Ocağında örneklemeyle seçilen 364 evde yapılan tanımlayıcı tipteki bu çalışmada, dolaşan evlerde toplam 285 kişinin son bir yıl içinde ev kazası geçirdiği saptanmış olup ev halkı reisinin hanımı tarafından en sık yanık ve kesikler en az da elektrik çarpmasının geçirildiği söylenmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden de benzer sıralamalar bildirilmiştir(7-9).

Tüm ev kazalarının % 29.5'inin (84 kişi) 0-4 yaş grubunda meydana geldiği saptanmıştır. Ev kazalarının erken çocukluk döneminde daha fazla görüldüğü bilinmektedir(7-9,11,14,21). Bu durum, söz konusu dönemde, görme alanının dar oluşuna, sesin iyi lokalize edilememesine, kısaca algılama yeteneğinin az oluşuna başlanmıştır(8,18). Bazı yazarlar da spontan dikkatin az oluşunu tartışmışlardır(22).

Araştırmada ev kazası geçiren 285 kişinin % 61.8'inin kadın olduğu belirtilmiştir. Kadınların evde daha fazla bulunmaları onları ev kazalarına karşı daha fazla maruz bırakabilmektedir. Ancak kadınların menstruel ve premenstruel dönemde dikkatlerinin azalması ve ruhsal durumları nedeniyle daha fazla kaza yapabilecekleri de öne sürülmektedir(23). Ancak çocuk yaş grubunda erkeklerin, kızlardan daha fazla kazalara maruz kaldıkları bildirilmektedir(8,9,16,20,24).

Bu araştırmada düşme, ilaç yutarak zehirlenme ve elektrik çarpmasında ev kadınlarının doğru tutum içinde bulunmalarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yaş ilerledikçe azalma gösterdiği gözlenmiştir. Türkiye'de kazalarda ilk yardım konusunda yaklaşımların daha çok geleneksel düzeyde bulunduğu ve bu tutumun yaş ilerledikçe arttığı bildirilmiştir(7,25). Oysa yurt dışından bir araştırmada yaş ve öğrenim düzeyinden önce bir kişinin ilk yardımdaki tutumunu, zeka kapasitesinin etkilediği bildirilmiştir(22). Öğrenim düzeyinin artmasıyla gerek kazalardan korunma gerekse kazalarda ilk yardım konusunda daha doğru yaklaşımlarda bulunduğu savunan yazarlar da bulunmaktadır(7,9,19,21,25,26). Söz konusu araştırmaya katılan ev kadınlarının öğrenim durumları arttıkça yanık, yabancı cisim yutma, ilaç yutarak zehirlenme ve elektrik çarpmasında daha doğru tutumu gösterdikleri saptanmıştır.

Bu araştırmada son bir yıl içinde ev kazası geçiren 285 kişinin % 71.6'sına ev kadınının kendisinin ilk yardım uyguladığı saptanmıştır. Evde en fazla bulunan aile bireyi olarak ev kadınının ilk yardımı daha fazla uygulaması olagandır. Ancak önceki tablolarda ev hanımlarının ev kazalarında ilk yardım konusunda doğru davranışa yönlendirebilecek tutum içinde bulunma yüzdelerinin yeterli olmadığı görülmüştür. Bu durum evkadınlarını ev kazalarında ilk yardım konusunda eğitmenin önemini akla getirebilir, ayrıca kadının örgün eğitim düzeyinin yükseltilmesi de diğer pek çok konuda olduğu gibi ev kazalarının önlenmesi ve ev kazalarında doğru ilk yardım uygulanması konusunda son derece belirleyici olabilecektir.

KAYNAKLAR

- 1- Duncan WC, Brian McM: Preventive and Community Medicine, 1981.
- 2- Fife D, Boranat J, Cha Hejee B: Northeastern Ohio, Trauma Study: 2. Injury Rate, American Journal of Public Health, 75:1984.
- 3- Nicaud V, Tired L: Injuries and poisoning caused by various types of activities. Epidemiologic survey on death and hospitalization in Aquitaine. Rev. Epidemiol Sante Publique. 37(2):127-36, 1989.
- 4- Wilder CS: Persons injured and disability days by detailed type and class of accidents in the U.S.A. Vital Health Statistics. Ser 10/105:1971-72, 1976.
- 5- Lewy T: The incidence of accidental injury in the city of Lodz. Zdrów. Publ. 83(5):439-445, 1972.
- 6- Hanlon, Mosby: Principals of Public Health Administration. 1964.
- 7- Algier L: 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin bu yaş grubunda en sık görülen ev kazalarına ilişkin bilgi, tutum ve davranışları. Türk Hemşireler Dergisi. 36(2):38-39, 1986.
- 8- Neyzi O: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları. Cilt 1. Bayda Yayını. İstanbul. 1983. sf.11-12.
- 9- Kavaklı A, Savaşer S: 0-6 yaş grubundaki çocuklarda karşılaşılan kaza türleri ve sıklığı. Hemşirelik Bülteni. 2(7):60-71, 1987.
- 10- Hofmann V: Autopsy of aççident victims-incidence and criteria for selection. Beitr Gerichtl Med. 1990; 48. pg 369-74.
- 11- Padilla ER: Predicting accident frequency in children. Child. Orthop. Hosp. Univ. Washinton, Seattle. Pediatrics. 1976 58/2 pg 223-226.
- 12- Hayran O, Acun M: İlk yardım: Önemli bir sağlık eğitimi sorunu. Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni. Yıl 8. Sayı 3: sf. 3, 1987.
- 13- Değerli Ü: Travma ve Acillerde İlk yardım. Dahili ve Cerrahi Acil Hastalıklar. İstanbul. 1979. Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi. sf 1-10.
- 14- Neyzi O: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları. Cilt 3. Bayda Yayını. İstanbul. 1984. sf.761-65.
- 15- Haspolat K: Çocukluk Çağı Zehirlenmeleri. Sağlık Dergisi. 61(3):42-47, 1989.
- 16- Yalçın N: Dr. Sami Ulus Hastanesine Zehirlenme ile Yatan Hastaların Retrospektif İncelenmesi XXXIV. Milli Pediatri Kongresi. Eskişehir. 1990.
- 17- Mc-Intre MS, Angle CR: Clin. Toxicol. 9(3):419-425, 1976.
- 18- Tower BA: Relationships between perceptual responses and accident patterns in children. Am J. Oc. Therapy. 30(8):498-501, 1976.
- 19- Kolle JP: Child accidents. dan. Med. Bull. 19(2):55-58, 1972.
- 20- Gorynski P: Trauma and poisoning in children and adolescent in Poland from 1980-1985 in the light of data on hospitalization. Przegł. Epidemiol. 43(4):433-7, 1989.
- 21- Alwash R, Mc Carthy M: Accident in the home among children under 5: ethnic differences or social disadvantage. Br. Med. J. Clin Res. 296(6634):1450-1453, 1988.
- 22- Edlund MJ, Conrad C: Accidents among schizophrenic outpatients. Compr. Psychiatry. 30(6):522-6, 1989.
- 23- Liskey NE: Accidents: Rhythmic threat to females. Accid. Analys. Prevent. 4(1):1-11, 1972.
- 24- Johnson CJ: Injuries resulting in fractures in Seattle during school year. 1969-70. J. Sch. Health. 42(8):454-457, 1972.
- 25- Uzun A, Akbaba M: Kırsal bölgelerde zehirlenmelerde bilgi, tutum ve davranışlar. 2. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi. İstanbul. 1990.
- 26- Ewans MW: The principles of accident prevention. Hlth. Educ. J. 30(3):88-90, 1971.